

Escriptor

Antoni Puigverd

No s'alça una casa sobre aiguamolls de vinagre

La idea d'una Catalunya configurada bàsicament sobre els pilars dels dos corrents protagonistes al llarg dels segles XIX i XX, el Modernisme i el Noucentisme –el primer eminentment cultural i el segon d'arrel social i política–, es troba avui en crisi. Segons l'autor d'aquest article, els testimonis més evidents de la fi d'aquesta concepció «que tothom té al cap, encara avui, quan es parla de Catalunya» són la debilitat cultural –especialment evidenciada en la llengua– i, d'altra banda, la flaqueza econòmica. Segons Puigverd, està desapareixent el principal promotor històric de l'autoestima dels catalans, que és la fortalesa econòmica. Una visió crítica que explora, més enllà dels encerts de fórmules bàsiques del catalanisme recent –com l'explicitada per Jordi Pujol en el «és català qui viu i treballa a Catalunya»–, mancances i desencerts com la incapacitat del catalanisme en conjunt –diu– per incorporar activament els nous catalans. L'autor assegura que cal renunciar definitivament al somni noucentista o, com a mínim, atrevir-se a replantejar-lo de dalt a baix.

La política catalana ha viscut uns anys molt convulsos i canviants d'ençà que, el 1996, Jordi Pujol i José M. Aznar van signar el famós pacte del Majestic. Sembla que el període de convulsió tendeix, si no a tancar-se, a asserenar-se (per bé que algunes organitzacions hagin entrat en convulsió interior, fet que pot promoure, naturalment, nous terratrèmols). De la mateixa manera que hem usat un fet simbòlic però no causal (l'esmentat pacte) per marcar arbitràriament l'inici del període, també usarem un fet simbòlic del qual no sabem encara les conseqüències per acotar-lo no

menys arbitràriament: la victòria esclatant del PSOE a Catalunya en les eleccions generals de març del 2008, una victòria que subratlla de manera incontestable el protagonisme català del nucli dirigent del PSC, que s'afirma inequívocament continuador del catalanisme.

El període és tan convuls que hi ha el perill de confondre els fets espectaculars que s'hi esdevenen amb el corrent de fons que expressen. Una cosa són els fets, sovint motivats pels atzars, les lluites o els interessos tàctics. I una altra, el corrent de fons. Tot i que és evident que, d'una manera o altra, el corrent de fons ha impregnat els fets, de la mateixa manera que els fets han accelerat el corrent de fons. De quin corrent de fons parlem? Diguem-ho sense embuts: de la decadència de Catalunya. Precisem: de la decadència d'una idea de Catalunya.

Una idea de Catalunya que troba els seus fonaments a finals del segle XVIII, protagonitzant la Revolució Industrial a l'Espanya unificada pels Borbons, i que es desplega en tres àmbits paral·lels al llarg del segle XIX. Un d'aquests àmbits és el de la recuperació de la llengua catalana com a instrument de cultura i –fenomen no menys important– com a instrument de relleu social: el trànsit que va de les paraules de l'il·lustrat Antoni de Capmany («El catalán ha muerto para la república de las letras») a la presència als Jocs Florals de dames de la més alta burgesia barcelonina descriu un procés de progressiu prestigi de l'ús social de la llengua que ni la repressió franquista aconseguirà aturar del tot.

Un altre àmbit del desplegament d'una certa idea de la catalanitat és el de la configuració de Catalunya com a societat burgesa, amb una forta polaritat social a causa de l'existència d'unes amplíssimes classes populars en condicions molt difícils, classes que congrien un fort ressentiment social i es despleguen en diverses direccions ideològiques, entre les quals el federalisme piimargallià i l'anarquisme, idealista o violent.

El tercer àmbit seria el de la lenta, però constant, cristallització del catalanisme polític. Proteccionisme, Memorial de Greuges, Bases de Manresa. Un catalanisme que expressa sempre la incomoditat o la reclamació davant d'un Estat espanyol que, pendent d'una realitat social i econòmica encara molt ruralitzada, molt diferent de la catalana, no respon a les necessitats de la nova Catalunya, i particularment als interessos de la nova burgesia.

Aquests tres àmbits són paral·lels i no s'influeixen de manera mecànica,

però creen un clima ambiental que en el tombant dels segles XIX i XX tendeix a concretar-se. Dos corrents hi contribueixen decisivament. El primer és estrictament cultural: el Modernisme, el moment més esplendorós de la nova Catalunya burgesa. La cultura escrita assoleix, després de Verdaguer, Guimerà i Oller, un alt grau de reconeixement. I amb les figures de Maragall, Rusiñol, Casas i Gaudí arriba la cultura catalana a produir manifestacions molt originals i suggestives, que seran adoptades en la vida civil (i no només entre els burgesos del passeig de Gràcia) com un segell distintiu. No és pas Joan Maragall, tanmateix, qui escriu la frase més clau d'aquest moment. Maragall teoritza sovint sobre les relacions amb Espanya (entre l'escolta i l'adéu), i també sobre les males relacions internes dels catalans, cada vegada més tràgiques (el 1909 explota tot Barcelona en una mena de revolució espontània que no assalta, però, el poder real: crema convents i desenterra monges). No és de Maragall la frase més representativa del moment, sinó de Jaume Brossa, escriptor menor que participa en la primera fornada de la revista *L'Avenç* i que, després del desastre espanyol de 1898, afirma: «Si Espanya no serveix per comerciar amb Amèrica: per a què serveix?». És la primera manifestació espontània del que avui en diríem sobiranisme.

El moviment següent, el Noucentisme, dóna sentit, horitzó i coherència a l'espontani «Per a què serveix Espanya?». És sabut que entre Prat de la Riba, Puig i Cadafalch, Eugeni d'Ors, Pompeu Fabra, Josep Carner i companyia, el Noucentisme concreta fins al més mínim detall la idea que tothom té al cap, encara avui, quan parla de Catalunya. Ho resumirem amb una metàfora pròpia que cal imaginar mentalment com si fos un dibuix de la il·lustradora de contes infantils Lola Anglada. Una Catalunya neta, industriosa, puntual, eficaç, treballadora, culta i ordenada com el tòpic atribueix a Suïssa; però banyada per la sensualitat, la llum i la vivacitat mediterrànies. Una Catalunya que incorpora les novetats de París, que idealitza la civilitat londinenca i que se sent filla dels grecs que van desembarcar a Empúries. Una Catalunya que se sap europea i es vol construir com una esfera cultural, com una punta de llança de la modernitat a Espanya. La idea va prenent cos i es projecta en tots els àmbits de la vida civil. Sigui ordenant la gramàtica, sigui construint l'Escola Industrial per fer front a les necessitats tecnològiques de la indústria catalana, sigui impulsant un moviment de renovació pedagògica, sigui promovent la cultura entre les classes menestrals a través del Patufet i dels

contes morals de Folch i Torres, sigui construint una xarxa de biblioteques amb “la Caixa” (nova institució econòmica que tradueix els mateixos ideals), sigui elaborant la revista *D'Ací i d'Allà* en què la moda de París i un perfum civil que avui ens semblaria rosa es barregen amb les traduccions d'unes pàgines de l'escriptor europeu més refinat (Proust, per exemple). Sigui com sigui, per tots els camins possibles, es va desplegant la idea de Catalunya, que ha superat ja del tot els complexos d'inferioritat cultural que generacions reculades van viure durant els segles XVI, XVII i XVIII.

Aquest model ideal, fonamentat en el classicisme, influeix en totes les manifestacions de la cultura popular. Ja hem parlat de les novel·letes de Folch i Torres, però podríem parlar també de la popularització de la sardana o de les cançons d'autor que encara avui cantem com si fossin anònimes, com ara el *Violai* o *L'emigrant*, que són de Verdaguer (o bé al contrari, tantes cançons populars que han arribat fins avui gràcies a l'empenta que hi van donar els músics i poetes cultes d'aquest temps: *Rossinyol*, *Muntanyes del Canigó*, etc.). Insisteixo en aquests detalls populars per subratllar la capacitat suggestiva d'aquesta idea de la catalanitat que es transmet en les pregàries de la pietat popular i en les cançons que les mares entonen perquè els nens s'adormin. I, malgrat les dificultats que hi posa l'Estat (dictadura de Primo de Ribera), emparentades amb les contradiccions internes catalanes, aquesta idea penetra en classes socials molt diferents, s'estén de manera irregular per tota la geografia del país i fa forat en corrents ideològics força allunyats. Malgrat les enormes tensions socials, malgrat els atemptats i la violència constant que es viu a Barcelona, malgrat el pistolerisme de signe antagònic i malgrat l'oposició del lerrouisme i de l'anarquisme, aquesta idea de Catalunya va fent forat. Realimenta la tradició popular i connecta amb les primeres onades de nouvinguts.

El triomf popularista d'Esquerra Republicana a la dècada dels trenta és la demostració de la permeabilitat ideològica i de la varietat d'accents que ja ha assolit aquesta idea de país. Un fet poc comentat pot servir d'exemple representatiu: ¿el pas dels votants del Partit Radical de Lerroux a Esquerra Republicana, què és sinó la demostració de la força suggestiva del catalanisme fins i tot entre els seguidors d'un partit que abans de la dictadura de Primo l'havia combatut ferotgement?

Les contradiccions internes de la societat catalana eren enormes. I el

clima de la Guerra Civil ho va fer explotar tot. Situats davant d'un dilema, molts catalans que compartien una idea de país van haver de triar bàndol i trinxera. Si no de grat, per força. El dol i la barbàrie dels anys de la guerra no es pot menystenir a l'hora d'avaluar la capacitat copulativa del catalanisme naixent: no era prou alta. Ni prou intensa. D'altra manera, s'hauria convertit en un coixí apaivagador dels extrems i aglutinador d'una tercera via. No ho va poder ser. Encara era immadura aquella idea de Catalunya que havia emergit com a resposta a un canvi de circumstàncies econòmiques iniciat a finals del segle XVIII i que havia estat codificada com una visió del món i una cultura autònoma pels noucentistes. Encara era immadura quan la guerra ho va engegar tot a pastar fang.

No cal perdre gaire temps en l'avaluació dels costos i els impactes del triomf del franquisme. Van ser enormes i són prou coneguts. Un factor decisiu va ser, és clar, la repressió política i cultural dels primers anys: ferotge. Decisiva va ser també, passats els primers anys de prohibició radical, la conversió de la llengua catalana en un instrument de segona fila, d'estar per casa, rebaixada a pura expressió folklòrica o bé vinculada amb un resistencialisme ideològic que semblava no tenir cap futur.

Ultra el factor repressiu, ultra la pèrdua d'un importantíssim capital humà que es fon entre la guerra i l'exili, ultra la desaparició de les institucions pròpies, ultra l'esborrament de tota capacitat de decisió pròpia tant des del punt de vista econòmic com social o cultural, ultra l'eficaç maquinària repressiva i la por, un dels fets més notables de l'etapa franquista és l'acomodació del gruix principal de la societat catalana a aquella realitat. La memòria dels desastres de la guerra i el pes de la por, però també les ganes de tirar endavant i anar per feina van provocar que el gruix de la societat catalana, al qual s'afegien onades de treballadors vinguts de les terres pobres d'Espanya, passés pàgina, adoptés un posat pragmàtic i, sense fervors, però també sense posar-s'hi grans pedres al fetge, s'adaptés al franquisme, es castellanitzés sense escarafalls i digerís sense grans rebomboris de ventre la visió espanyolitzadora del món que imposava en escoles, ràdios, cultura i política aquell règim malgeniüt i feixistitzant.

Fenòmens com la Nova Cançó, la recuperació literària dels anys seixanta, els fets del Palau, les vagues obreres, el refugi montserratí o els combats

De quin corrent de fons parlem? Diguem-ho sense embuts: de la decadència d'una idea de Catalunya.

universitaris van tenir un sentit excepcional. Excepcional pel valor precíós que expressaven, però també per la seva escassa representativitat. Certament, a la dècada dels setanta, el franquisme havia perdut del tot la batalla ideològica a Catalunya (i aquesta és una diferència que encara avui, en plena democràcia, té vigència política, puix tradueix una sensibilitat diferent en la percepció política d'aquell passat: d'aquí, en part, el pes diferent que té el PP a Catalunya).

Tot això, però, no pot ocultar l'acomodació de la societat catalana al franquisme ni tampoc la fractura sentimental i cultural que es va produir amb relació al procés de construcció de la idea nacional catalana. Una fractura sobtada, llarguíssima i determinant.

La gran sorpresa de la transició catalana es produeix l'any 1980 amb la victòria de Jordi Pujol. Durant les dècades anteriors, la direcció política del catalanisme havia estat en mans del PSUC, que proposava, pragmàtic, un consens bàsic en tres punts: l'aliança de totes les formes democràtiques, l'aliança de les forces del treball i la cultura (que era una manera de dir que el petit món cultural català havia de segellar un pacte històric amb els treballadors nouvinguts) i la reclamació de l'amnistia política (que implicava, de fet, un procés de reconciliació amb els franquistes, que també haurien de ser amnistiats, quan vingués la democràcia). La visió que el PSUC tenia de Catalunya connectava del tot amb la tradició del catalanisme. Fidel a la seva filiació esquerrana i fent front als canvis sociològics, que eren enormes, s'imposava construir una catalanitat nova, en la qual tinguessin protagonisme els treballadors nouvinguts.

Sense el PSUC, que té continuïtat ideològica amb el PSC, la conquesta de l'Estatut no hauria estat tan fàcil. El «volèng l'ehtatú» dels nous catalans polititzats va ser més decisiu en la reconquesta d'un poder polític català que la tèbia mobilització de les classes mitjanes del país, temorenques, acomodaticies, prudentíssimes.

L'emergència del pujolisme és producte de diversos factors. Entre els externs cal esmentar, precisament, els límits electorals del comunisme i la crisi que aquest corrent va viure a tot Europa, que va arrossegar el PSUC al pedregar. No menys decisiva és la feblesa estructural del PSC (dividit, en aquell moment, en dues ànimes completament distants: espanyola i catalana). S'ha parlat molt del pàl·lid lideratge de Joan Reventós, que contrasta

amb la fortíssima personalitat de Pujol. Però és molt més important tenir en compte que el PSC havia tot just iniciat un procés importantíssim, que encara avui és a mig fer: relligar les dues ànimes socials de la Catalunya postfranquista. L'autòctona i la nouvinguda. Eren majoria els votants de Cornellà, Mollet, Terrassa o Sant Adrià que no havien estat educats pel PSUC. Arriben les eleccions i aquests votants s'adhereixen per instint de classe o per tradició familiar a l'esquerra espanyola liderada per un andalús de personalitat magnètica: Felipe González.

La tasca que té al davant el PSC és hercúlia: cosir aquesta enorme franja de votants amb els sectors de les classes mitjanes autòctones més predisposades a l'esquerra: universitaris, professionals i menestrals. Continuar el camí del PSUC en democràcia no és fàcil. No és fàcil convidar els nouvinguts sense educació política al catalanisme. El subjecte polític de l'esquerra l'any 1980 és molt, massa contradictori (i continua sent-ho).

Més clar, força més homogeni és el sector al qual es dirigeix Jordi Pujol: les classes mitjanes del país (entre les quals, naturalment, els sectors professionals i menestrals que poden o no votar el PSC). Més homogeni, però no menys inculte políticament: quaranta anys de franquisme, com explicàvem abans, no han passat en va. El gran encert de Pujol és, deixant de banda la seva carismàtica personalitat, el seu formidable lideratge, la recerca d'un nacionalisme popular, no elitista. Això el separa dels sectors més puristes i intel·lectuals. El rescat de la cultura popular és paral·lel al distanciament (i, a vegades, menyspreu) que causa en el món universitari.

El nacionalisme popularista de Pujol li permet arrelar amb gran força a les zones menys poblades de Catalunya. D'aquí procedeix un dels errors més grans de la Catalunya (seria injust atribuir-lo només a Pujol, tot i que no es pot menystenir el paper que hi va tenir) del darrer terç del segle xx: l'estúpida divisió entre capital i comarques, entre Catalunya urbana i Catalunya interior. Ara, quan tothom és conscient de la importància d'una gran capital per situar-se com a nòdul (i no com a lloc de pas) a la xarxa global, ara ens estirem els cabells comprovant que les divisions tòpiques (el bloqueig de la Barcelona metropolitana o les mesquines reticències davant els Jocs Olímpics de 1992) van fer molt de mal al futur de Catalunya. Políticament (PSC i CiU

«Si Espanya no serveix per comerciar amb Amèrica: per a què serveix?» (Jaume Brossa, 1898)

es van encastellar cada u al seu feu) potser va donar bons resultats, però per a Catalunya aquesta absurda divisió va ser un negoci ruïnós.

Pujol, d'altra banda, havia de jugar amb moltes cauteles: el gruix central de l'electorat no volia, no vol, aventures. La relació sentimental i política de la nova Catalunya autònoma no podia segregarse alegrement d'Espanya. Pujol va ser un mestre d'aquesta ambigüitat necessària. Es va cruspir l'herència de la UCD, va acollir al partit una bona colla d'alcaldes franquistes i va produir una ideologia elàstica que tant s'adaptava als espanyolistes pragmàtics de dreta com donava esperances als nacionalistes de pedra picada que somiaven en la Catalunya plena.

La gran sorpresa de la transició catalana es produeix l'any 1980 amb la victòria de Jordi Pujol. Durant les dècades anteriors, la direcció política del catalanisme havia estat en mans del PSUC

La col·laboració lleial amb la política espanyola va ser una altra de les aportacions pragmàtiques del pujolisme: sigui acceptant resignadament el càstig injust de les forces decisives d'Espanya després del 23-F, sigui apostant pel reformisme de Roca Junyent, sigui col·laborant amb un PSOE en hores baixes, sigui pactant amb el PP en minoria. L'ambigüitat i el pragmatisme van donar resultats magnífics i alhora decebedors: l'esplèndida votació catalana

a Roca Junyent en les eleccions del reformisme, el nul interès d'Espanya en la participació del catalanisme confés en la gestió de l'Estat. La història es repetia: Catalunya proposa il·lusionada (com van fer, cadascú a la seva manera, el general Prim, Laureà Figuerola, Pi i Margall o Francesc Cambó, Narcís Serra) i Espanya respon amb reticència. Veurem ara si el PSC de Carme Chacón i José Montilla aconsegueix administrar la situació de protagonisme que han conquerit.

Però la gran aportació del nacionalisme de Pujol està resumida en una frase: «És català qui viu i treballa a Catalunya». Una autèntica revolució democràtica en la tradició dels nacionalismes, que, influïts per Herder, tendeixen a la puresa ètnica o, si més no, a l'homogeneïtat cultural. Una revolució democràtica i una demostració de l'alta qualitat de la democràcia catalana.

L'aportació de Pujol, tanmateix, se circumscriu a la teoria. En la política cultural i en la traducció mediàtica (en els temps actuals és més important el que es diu a Catalunya Ràdio que el que passa al Parlament), el

nacionalisme del pujolisme destil·la una pulsó depuradora: una voluntat de crear un espai, entre virtual i simbòlic, on la catalanitat tradicional es desplegui pràcticament sense adherències noves. Un espai on es respiri l'escalfor de la llar natal. Un espai de connexió amb la idea de Catalunya (aquella Suïssa mediterrània) imaginada pels noucentistes. El catalanisme popularista de Pujol s'adreça als que poden sentir-lo sense esforç. Als que per llengua, naixença i tradició familiar (encara que també per tria conscient) s'hi adhireixen espontàniament.

TV3 i Catalunya Ràdio eduquen diàriament aquests sectors fàcils de seduir emocionalment i, culturalment, homogenis. Si Catalunya fos una llarga cabellera femenina i l'hi féssim una clenxa al mig, es podria dir que una meitat de la cabellera ha estat rentada, vitaminada i pentinada diàriament pel pujolisme, mentre que l'altra meitat ha estat deixada de la mà de Déu. El PSC no ha trobat, no ha fabricat la ideologia de síntesi que pogués seduir sentimentalment els portadors de l'ànima catalana nova. I CiU, malgrat la frase de Pujol («És català qui viu i treballa a Catalunya»), no ha sabut què dir-los. En tant que sector social, tocava als socialistes educar-lo, organitzar-lo, donar-li coherència política i sentimental, però res no impedia al pujolisme d'acostar-s'hi per construir una veritable aliança entre vells i nous catalans. Si el PSC no se n'ha sortit, CiU ni ho ha intentat. Una cosa és la teoria del «tots som catalans» i una altra és la pràctica. No és admissible que, després de tants anys de control municipal, el PSC encara només sigui capaç d'impulsar la participació plena de la Catalunya metropolitana quan les eleccions són espanyoles. Però tampoc no és admissible que la representació d'un partit que ha governat vint-i-tres anys a Catalunya sigui tan minsa com la que té CiU a la Catalunya metropolitana.

La incapacitat del catalanisme per incorporar activament els nous catalans (que ja són aquí en tercera o quarta generació) és el seu error més greu. La seva més gran impotència. Un error que pot ser dramàtic per a la continuïtat de la llengua a curt termini, atès que la nova onada migratòria no troba prou sòl cultural on arrelar. Ara es veu clar que és fàcil retreure l'escassa voluntat catalanista dels uns, però que els avantatges polítics que els altres en treuen són pa per avui, gana per demà.

El gran encert de Pujol és el seu formidable lideratge i la recerca d'un nacionalisme popular. No elitista

Tornem a l'inici d'aquest text. El primer testimoni de la decadència catalana és cultural. Flaqueja el principal factor de la catalanitat: la llengua. Aquest factor va lligat a un altre: amplíssims sectors socials de la societat catalana flaquegen. No hi ha hagut lerrouxisme. El PP ho ha intentat dues vegades. Però hi ha una bossa d'acatalanisme enorme. Enorme i creixent.

Però el més gran factor de decadència és econòmic. Està desapareixent el principal promotor històric de l'autoestima dels catalans: la fortalesa econòmica. Aquella Catalunya que al segle XVIII, malgrat la pèrdua absoluta de poder polític, ressorgeix, com l'au Fènix, de les cendres, ara pot esdevenir una societat confortable, sí, però de serveis; rica, sí, però no gestora del seu destí econòmic. Deixa de ser locomotora d'Espanya per passar a ser un pol cada vegada més dependent del poder (no ja polític, sinó econòmic) de Madrid. Vet aquí testimonis de la decadència: estrangulació de les comunicacions (aeroport secundari; nul·la influència del capital català en les companyies aèries; AVE a Madrid, però no pas a València; via francesa del TGV bloquejada); manca de grans grups financers i empresarials; tendència acomodaticia de la classe empresarial, estroncament de la tradicional empena liberal de les classes mitjanes i menestrals, seduïdes per l'administració gegantina i molt costosa; provincianització de les nostres universitats, impotència en les grans operacions empresarials com la de l'OPA de Gas Natural sobre Endesa, etc.

Cal deixar-ho ben clar: o Catalunya agafa el tren global, o es provincianitzarà a marxes forçades. O és un nus visible en la gran xarxa mundial o la petita quota de poder polític que tingui de més amb l'Estatut serà completament inútil. O s'aconsegueix consensuar entre les forces vives (polítiques, econòmiques, sindicals i culturals) una gran operació de defensa de la capacitat autònoma de l'economia catalana, o el finançament, per més que millori, no aturarà el declivi.

Serà com retornar a finals del xv. Mentre el món avançava cap a l'Atlàntic i el nou continent, Catalunya quedava tancada en un Mediterrani empobrit i problemàtic (pirateria, turcs). Les divisions internes d'avui (metròpolis *versus* interior, catalanisme *versus* acatalanisme, partits obsedits a mantenir quota, oblidant el futur del país) també recorden les del xv. En menys de cinquanta anys, la llengua catalana desapareixia de la vida pública i cul-

tural. Pere Seraffi, el nostre millor poeta del XVI, és de quart ordre. El millor d'aquesta època, Johan Boscà, conegut per Juan Boscán, és l'introduïdor de la modernitat italiana a la poesia castellana.

Per això vaig escriure una vegada que Jordi Pujol va prorrogar el somni del noucentisme, però que no l'ha salvat. Entestar-se a salvar un somni que s'evapora és una tasca inútil, que només produirà malenconia. Depressió. Vinagre. Compte amb el vinagre! No és gens seductor. Si continua la queixa, el lament i la tristesa, la gent fugirà del catalanisme com gat escaldat.

Què es pot fer? Atrevir-se a renunciar al somni noucentista. Atrevir-se a replantejar-ho tot de cap i de nou. Establir noves jerarquies de valor. I centrar-hi tots els esforços. Des del meu punt de vista, només hi ha dues coses essencials. No la comunitat de sentiments nacionals, que ja no se sap ben bé què és en el món global (estimar més el Barça que el Madrid?). Però sí la llengua. Una llengua que domini de manera incontestable al nostre històric territori? No, perquè això, a banda d'impossible, és poc intel·ligent. Una llengua amb prou prestigi i capacitat de suggestió per continuar essent imprescindible, en companyia del castellà (llengua de gran expansió mundial, que encara espera qui la sàpiga capitalitzar en les indústries de comunicació global) i de l'anglès.

Persistir en la comunitat emocional romàntica només pot provocar desercions i depressions. Molt més sensat i possible és, en canvi, promoure un consens general a l'entorn dels interessos econòmics que ens apleguen, que ens ajunten, que ens convé defensar, que ens fan comunitat d'interessos, encara que ja no puguem ser comunitat d'emocions (les quals, en canvi, poden ser diverses i compatibles). A aquest nou consens econòmic català s'hi pot afegir tothom. Vells, nous i novíssims. Catalanistes, nacionalistes i acatalans. Hi ha tot un camí per fer, aquí. Un camí gens negativista, enormement positiu, engrescador. Aquest és l'únic camí que val la pena atrevir-se a transitar. Tot el que siguin propostes defensives, fronts nacionals, sobiranistes redemptoristes o irredemptes, tendirà a la destil·lació de vinagre, a la depriment agrupació de nostàlgics que maleiran els temps que corren i es martiritzaran dia i nit clavant cops de cap al mur de la realitat. Això sí: sempre hi haurà clientela per als embotelladors de vinagre. El vinagre pot ser un bon partit. Fins i tot serveix per fer una bona amanida. Però no s'alça una casa sobre aiguamolls de vinagre.